

*Я чула про руки чаклунки,
В їх диво повірила нині,
О, Боже, які візерунки
Лишають вони на тканині!
Здається, ті квіти – з Едему,
А жінка, що їх вишивала,
Не працювала буденну,
А барвами світ вишивала.
Так щедро, святково й без міри,
Щоб світ посміхнувся від щастя,
Вклоняюся Вам, пані Віро,
Я з виставки йду, як з причастя.
Людмила Овдієнко*

*Валентина Титаренко
(Полтава, Україна)*

ВІРА СЕРГІЙВНА РОЇК – ГЕРОЙ УКРАЇНИ, ЗАСЛУЖЕНИЙ МАЙСТЕР УКРАЇНИ

*Ця жінка вишиває Україну,
Де хрестики, немов хрести земні.
Схиляє важко у роботі спину,
І голову схиляє свою сиву,
Й минуле ожива на полотні.*

Наталія Баклай

Українська вишивка – геніальний винахід і мистецьке надбання нашого народу. В ньому закодовані генетична пам'ять та історія українського етносу [1].

Віра Сергіївна Роїк творила протягом цілої епохи. Її творчість така велика і наповнена високим змістом. Віра Сергіївна – відома українська вишивальниця, заслужений майстер народної творчості України, Героїня України. Вона залишила людям величезний творчий спадок, який становить більше ніж тисячу оригінальних робіт, понад триста з яких майстриня виконала за власними орнаментами. Їх зберігають у колекціях тридцяти шести музеїв України та світу [8].

Мистецтво вишивки давнє, але Віра Сергіївна передала в своїх творах не тільки традиційне уявлення, що лежить в основі певного орнаменту, але і поетичну суть і красу декоративної думки народного мистецтва минулого [5].

Віра Сергіївна – не тільки берегиня славних традицій, крокуючих із сивої давнини. Переоцінюючи і по-новому використовуючи їх, вона створювала самобутні витвори, наповнені новим змістом. Звичні в побутовому житті речі завдяки кропіткій роботі майстрині, її допитливому оку і гарячому серцю перетворюються в справжні витвори прикладного мистецтва [4].

«Свічка мого життя догорає... Дивлюся через полум'я її і чітко бачу весь складний, тернистий шлях, пройдений мною, згадую біди і радості, надії, творчі злети і падіння, підтримку друзів і заздрість недругів», – писала майстриня [12].

Життя Віри Сергіївни схоже на червоно-чорний орнамент на рушнику. Вона народилася 25 квітня 1911 року в місті Лубни, що на Полтавщині. Батьки її були людьми освіченими, інтелігентними, мати Лідія Еразівна – художник-графік, батько Сергій Онуфрійович Сосюрко працював на залізниці. Змалечку Віра захоплювалася і малюванням, і грою на фортепіано, і хореографією, та з роками все більше місця в її душі почало займати вишивання. Перший рушник дівчинка вишила для «дяді Володі», так вона називала письменника Володимира Короленка, який дружив із батьками Віри. Після того вишитого рушника батьки подарували доньці гарний український костюмчик, і їй закортіло самій вишити на ньому візерунки. Після закінчення гімназії Віра працювала в Лубенській артілі вишивальниць, де отримала поважний професійний вишкіл. Там же дівчина почала творчо переосмислювати народні візерунки, komponувати з традиційних елементів авторські роботи. Їх одразу ж почали вирізняти на виставках, у яких молода майстриня брала участь. Нових творчих сил і наснаги надала їй відзнака всесоюзної виставки народної творчості у Москві в 1936 році. З тих пір вишивання стало справою життя Віри Роїк [7].

У роки Другої світової війни, під час артобстрілу, Віра Роїк була контужена і два роки лежала прикутою до ліжка. Майже перестала діяти права рука, основна для вишивальниці. Їй знадобилося кілька літ для того, щоб навчити ліву руку вправно володіти голкою. Тривалий час, як згадувала Віра Сергіївна, «почерк був не мій», тож упродовж 15 років вона відмовлялася експонувати власні роботи.

До Криму за порадою лікарів Віра Роїк переїхала на початку 1950-х. Тут вона справді почувалася краще. Влаштувалася на роботу методистом декоративно-ужиткового мистецтва у Будинку народної творчості, також організовувала гуртки вишивання у середніх школах, відкривала курси художнього вишивання при Будинку вчителя і вишивала. Вишивки майстрині користуються успіхом. Її роботи починають експонуватися у найвідоміших музеях. Навіть у традиційні композиції Віра Сергіївна вносить щось своє, пережите. І це своє робило їх оригінальними й водночас справжніми здобутками народної творчості. Майстриня оволоділа 300 видами вишивальних технік, серед яких перевагу надає рідним полтавським рушниковим швам. На її творчих полотнах розквітають фантастичні квіти і чарівні візерунки, червоні півники й сонце та святкові весільні мотиви. Віра Сергіївна вважала визначальним колір і малюнок. Що було на душі – таку нитку й брала. Вона працювала хрестиком, полтавською гладдю, рушниковими швами, найрізноманітнішими мережками [2].

Більше півстоліття Віра Сергіївна проживала в Криму і всі ці роки намагалася розвивати там українське декоративно-ужиткове мистецтво, як вона писала, «на прикладі моєї рідної Полтавщини, де міцні традиції народної творчості». У 1981 році вперше на полтавській землі, в Лубнах, відкрилася персональна виставка Віри Роїк під назвою «Український рушничок». Ця назва її виставки залишилася назавжди. Художниця любила

Полтавщину і періодично відвідувала з виставками свої улюблені міста: Полтаву, Гадяч, Диканьку, Кобеляки, Лубни, де завжди зустрічала доброту, розуміння її творчості. У своїй книзі «Мелодії на полотні» Віра Роїк писала про своє відвідування малої Батьківщини: «Тут я заряджаюсь оптимізмом, знаходжу нові мотиви для моїх витворів, отримую нові враження від знайомства з художниками, письменниками, поетами, вишивальницями... Моє коріння звідси... Полтавська земля є невичерпним джерелом моєї творчості» [13]. А себе майстриня називала «кримською полтавкою».

Щирий патріот України, вона наскрізь просякнута кращими традиціями українського народного мистецтва.

Її роботи – не застигли символи, а фіксація живих людських почуттів і прагнень.

Її візерунки, кольори і композиції – то генетичний код української нації, що сприймається сучасником як жива реальність [2].

Віра Сергіївна – автор робіт принципово нових, послідовно експериментальних. У своїх роботах вона використовує нові прийоми, у речах чисто утилітарних відображаючи події сучасного життя. У цих роботах є і такт, і почуття міри, з якими вводяться нові образотворчі та орнаментальні мотиви, композиційні прийоми, і в той же час – вільна розкутість, безпосередність поетичного сприйняття життя [10].

Насамперед хочеться відзначити, що вишивка В. Роїк – це не тільки оздоблення побуту, вона не тільки утилітарна, й має певне смислове навантаження – теми пов'язані головним чином з сучасністю. Однією з важливих особливостей її робіт є композиція. Вона вміє гарно розмістити рисунок на площині білого або сірого кольорів, активну роль відіграли не тільки силует і лінія, а і саме тло [9].

У творах Віри Роїк втілені найкращі зразки народної вишивки, на її полотнах оживають орнамент та візерунки багатьох регіонів України: Полтавщини, Тернопільщини, Харківщини, Київщини, Буковини, Вінниччини та інших. Хоча, як відзначають фахівці, серветки, рушнички, картини, наволочки, сорочки, запаски виконано переважно полтавською гладдю, хрестиком та крученою ниткою. Її полотна пронизані українським духом, піснею та історією країни. Вишивки її звучать, як речі, інкрустовані дорогоцінним камінням або давніми емаллями; як смальтова мозаїка з філігранною і бездоганною технікою виконання. При цьому зворотний бік вишивки для неї також важливий, як і лицьовий. У вишивках Віри Сергіївни, у кожній з них, як і в кольорі, своя функція – не лише образотворча або символіко-філософська, але й композиційно-конструктивна, емоційно-експресивна, поетико-метафорична. Обрамлення у вишивці – це органічна частина її завершеності, поданої наче у двох викладах: геометричному і предметно-образотворчому, поданому в тому ж геометричному викладі [10].

У своїй творчості В.С. Роїк виявила глибоке знання стильових особливостей різних областей України, тонкий смак і висококваліфіковане виконання різних за сюжетами творів. Для її вишиванок характерні чіткий

малюнок, лаконізм кольору, емоційна виразність і бездоганна техніка виконання [3].

Про свою виставку Віра Роїк сказала так: «Ця виставка – то моє внутрішнє життя. Кожен рушник – то спалах моєї душі, то частина життя, то доля моя» [6].

Полтавщина є рідною землею Віри Сергіївни. Адже народилася вона у Лубнах. «Для кожного художника відкриття виставки його творів є великим святом. Для мене це свято подвійне, бо виставка відкривається на моїй рідній землі – Полтавщині. Тут минуло 12 щасливих років мого життя», – зазначила знаменита майстриня вишивки під час відкриття виставки у Полтаві.

Її заслуги перед національним мистецтвом і культурою сьогодні набули широкого визнання. Але найменше розкрито інший, життєвий бік її творчості, її образний світ. Та краса внутрішнього світу її творінь розкриває нам сенс життя через індивідуальність творця.

У творчому доробку Віри Роїк більше 80 виставок у містах України. Її вишивки бачили також у Німеччині, Латвії, Росії, Естонії, Болгарії, Білорусі та Польщі. Парадний список її досягнень і почесне місце закріплені у багатьох друкованих виданнях, у тому числі найпрестижніших. За свою діяльність майстриня нагороджена багатьма преміями та медалями. Найвищу нагороду держави – звання Героя України – Віра Сергіївна отримала у 2006 році, у день свого 95-ліття.

Зі слів подяки Віри Сергіївни Роїк Екс-Президенту України Ющенку В.А. після вручення високої державної нагороди: «Я вдячна долі і своїм батькам за те, що народилась в Україні на моїй милій Полтавщині. Усе моє життя пов'язане з українською вишивкою, все життя я намагаюсь показати людям її красу, її гармонійність, її зв'язок зі старовиною, навчити їх не тільки любити красу, а створювати її.

І ця найвища нагорода свідчить про те, що дещо мені вдалося зробити на благо України, на благо свого народу» [15].

У червні 2009 р. Вірі Сергіївни була вручена пам'ятна ювілейна медаль «225 років Сімферополю», а 5 серпня 2010 р. відкрилась 145-а персональна виставка, завершився «вишивальний» тур по степовим районам Криму, адже як стверджує Віра Сергіївна, Крим до 60-х років минулого століття не мав своїх традицій в народній вишивці в силу історичних обставин. Не розвивалася в Криму і українська народна вишивка, тож Віра Сергіївна започаткувала школу народної вишивки і впродовж кількох десятиліть вона змогла зробити Крим ще одним центром української народної вишивки на сучасному рівні на основі старовинних традицій, що пов'язували історично півострів з материковою Україною.

Ще за життя Віри Сергіївни Роїк її заслуги перед національним мистецтвом і культурою набули широкого визначення – безліч звань і нагород. Так, у 1970 р. майстриню було нагороджено медаллю «За наполегливу працю», 1996 р. – пам'ятною медаллю «Богдан Хмельницький», 2001р. – орденом княгині Ольги III ступеня, у 2003р. – міжнародним орденом

Миколи Чудотворця «За примноження добра на землі», котрий занесено у Женевський реєстр найпрестижніших нагород світу, 2004р. – Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, а 2005р. – за багаторічну творчу діяльність, вагомий особистий внесок у розвиток українського мистецтва нагороджена Почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтва України. Її ім'я вибито на стелі в італійському місті Барі, де покояться моці Миколи Чудотворця.

Щедро ділилася Віра Сергіївна своїм досвідом у авторських статтях, а про її творчість і життєвий шлях було опубліковано безліч статей у газетах, журналах, книгах, каталогах. Кропітку роботу із впорядкування бібліографії Віра Сергіївна здійснювала з 1952 до 2002 року, а з 2003 до 2010 року цю роботу здійснював її син Вадим Михайлович.

В.С. Роїк також брала участь в групових виставках: Всесоюзних, Міжнародних (в Україні) республіканських і закордонних. З 1952р. її роботи експонувалися на 260 різних виставках, а колекції 45 музеїв України та інших країн поповнилися її чудовими вишивками.

Талант і наполеглива праця невтомної вишивальниці були визнані і удостоєні багаточисельних дипломів, почесних грамот, подяк, почесних звань, державних нагород.

Режисер В.Г. Линчак зі Львова створив фільм «А на тих рушниках Україна моя...», присвячений життю та творчості В.С. Роїк. Починаючи з 1963р. в пресі почали публікуватися авторські статті Віри Сергіївни, а про талановиту вишивальницю з'явилися публікації набагато раніше.

Крім того, було засновано Міжнародну премію імені Віри Роїк. Рішенням Президії Фонду міжнародних премій золоту медаль та диплом під №1 за значний вклад у примноження національних досягнень і традицій української вишивки вручено самій майстрині.

Віра Роїк створила музей декоративного мистецтва народних умільців, салон живопису самодіяльних художників і школу української вишивки в Криму.

Сьогодні багато людей потягнулись до старовини, до фольклору, до класики. Бо їх не можуть задовольнити низькопробні, а часто просто халтурні твори сучасних авторів. Тож кожна робота Віри Сергіївни Роїк – як ковток чистої джерельної води. Її вишивки повертають нас до одвічних цінностей, до наших витоків. Самобутній талант народної художниці, її уміння з допомогою образів-символів передати красу і філософію життя вражають. Як вражають, звичайно, і її велике життєлюбство, працьовитість, палке прагнення передати свою майстерність молодим [11].

Під час інтерв'ю на Радіо Воскресіння Віра Роїк сказала: «Понад сорок років я пропагую українську народну вишивку, оскільки в деяких областях України після війни було втрачено багато експонатів народної творчості. А немає мистецтва – немає народу. Залишається сіра маса. Отже, потрібно розвивати і прищеплювати молодому поколінню любов до української народної вишивки, особливо у південних областях країни, де майже нічого

вже не зустрінеш. А якщо там є одна-дві, максимум три вишивальниці, то вони не те що ярмарки – базару не зроблять».

Майстриня була вимогливою до себе. Іноді голка рятувала їй життя. Саме тому жінка до останніх днів своїх вишивала.

*Рушники, народжені із болю,
З радості і тихої журби,
Вишивала не рушник, а долю
Сива жінка пізньої пори,
Люба жінко, славна березине,
З голкою у трепетній руці,
Славний рід український не загине,
Доки в нього є такі митці!
Доки є в нас мати-Батьківщина,
І верба, й калина, і ріка...
Буде квітнуть рідна Україна
На розшитих білих рушниках.*

В Україні багато жінок, які вишивають, але Віра Роїк серед численних майстрів знайшла своє особливе місце [14].

Віра Сергіївна як художник відчуває глибоко і пронизливо, і в своїх вишивках вона мислить, як поет, філософ, знавець глибоких традицій народу.

У кожного майстра декоративно-прикладного мистецтва є свій голос, який проникає у нашу підсвідомість, бентежить нас і хвилює.

Свій голос є і у вишивок Віри Роїк. У них глибока душевна інтонація, мелодійне забарвлення і бездоганно згармонована філософська людська мудрість. Саме так сприймають її вишивки наші сучасники і глядачі.

Творчість Віри Роїк – це музика, музика на полотні, яка доносить до серцець сучасників відлуння минулих епох, відлуння вічності [10].

Віра Сергіївна Роїк відійшла у вічність 3 жовтня 2010 року, на 100-му році життя. Її ім'я ми пам'ятатимемо вічно, адже саме ця талановита жінка зробила майже неможливе – відродила народну вишивку на півдні України.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Вольвач П. Відгуки журналістів про творчість В.С. Роїк // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 118.
2. Гданська О. Відгуки учнів про творчість В.С. Роїк // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 124.
3. Глухенька Н. Відгуки мистецтвознавців про творчість В.С. Роїк // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 116.
4. Демченко А. Відгуки мистецтвознавців про творчість В.С. Роїк // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 116.

5. *Иноземцева Г. Відгуки мистецтвознавців про творчість В.С. Роїк // Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 116.*
6. *Коньк В. Выставка украинской мастерицы // Лубеничина. – 2002.*
7. *Лебедева Л. Талант, возвращенный трудолюбием // Крым. известия. – 2000. – 12 апреля.*
8. *Музиченко С.М. Виставка творів В.С. Роїк // Народна творчість та етнографія. – 1975. - № 2. С. 105.*
9. *Побединська А. Відгуки мистецтвознавців про творчість В.С. Роїк // Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 117.*
10. *Подуфалий Р. Картинні образи вишивок В.С. Роїк: нотатки мистецтвознавця // Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 7–12.*
11. *Полонський А. Відгуки журналістів про творчість В.С. Роїк // Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 120.*
12. *Роик В. Мой жизненный путь (Воспоминания Веры Роик) // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 13.*
13. *Роик В. Мой жизненный путь (Воспоминания Веры Роик) // Роїк В.С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 25.*
14. *Степовик Д. Віра Роїк // Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. – Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2003. – С. 6.*
15. *Шеко Є. А на тих рушниках Україна моя // Крим. світлиця. – 2006.*

Вадим Роїк

ВСЕ, ЩО РОБИВ У ЖИТТІ, ПОВТОРИВ БИ ЗНОВУ...

Віра Сергіївна Роїк – заслужений майстер народної творчості України, заслужений художник Автономної Республіки Крим, член Спілки художників СРСР, член Національної спілки художників України, Національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Вона – почесний член Товариства вчених Криму й Товариства «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка, почесний член м. Кобеляки, лауреат Асоціації національних товариств і общин народів Криму та Республіканського фонду культури, лауреат Державної премії Автономної Республіки Крим, лауреат премії ім. В.Г. Короленка, кавалер ордена Княгині Ольги III ступеня (2001 р.), міжнародного ордена Миколи Чудотворця «За примноження добра на землі» I ступеня (2003 р.).

З жовтня цього року минуло чотири роки як не стало цієї талановитої